

ג ו ט
 ט צ ת

דף פרשת שבוע

פרשת וישב

יוצא לאור ע"י רבנות ק"ק פראג 122-№

בס"ד כ"א כסלו תשס"ח 30. 11. – 1. 12. 07

16:58 15:46

Chanuka

&

PARAŠAT

VA-JEŠEV

DVAR TORAH

based on *Growth Through Torah*
 by Rabbi Zelig Pliskin

Yosef's brothers were envious of him. The Torah tells us:

"And they hated him and they were not able to speak to him for peace." (Genesis 37:4)

This is the literal translation. What can we learn from this verse?

Rabbi Yonoson Eibeshutz commented that it is possible that if the brothers would have spoken the matter over with Yosef they would have been able to make peace. The problem was that they were not talking to each other. This is what frequently happens when people are in the midst of a feud. One does not want to listen to the other. However, when one person tells another that how he perceives that the other person wronged him, the other person might apologize and accept upon himself not to do it again. (This works even better if the one initializing the conversation can apologize for something that he did to the other person.)

If people involved in a heated dispute talk things over with each other calmly, they will often see that they have nothing to argue about. Even if they still disagree in the end, the heavy emotionalism will be greatly diminished. When you hear clearly how the other person views the situation, you will see why he thinks as he does and you yourself will look at it differently.

When you are involved in a dispute with someone else, try to talk things over with him/her in a calm manner. It is important to repeat over the other person's position. Keep asking, "Is this and this what you mean?" By doing this, much harm will be avoided!

© 2007 Rabbi Kalman Packouz and Aish.com

כה תאמר לבית יעקוב...

PNINEJ HALACHA

CHANUKA

KAPITOLA 11:

Ženy přijaly na Chanuku zvláštní zvyk, a to nevykonávat žádnou práci v době, kdy hoří chanuková světla. Jsou i ženy, které vůbec nepracují celou Chanuku, obzvláště první a osmý den. Ale přijatým zvykem v praxi je zdržet se práce jen v době, kdy hoří světla, a i to jen první půl hodinu, což je minimální doba nutná ke splnění povinnosti zapálení chanukových světel.

Zvyk má dva možné důvody. První je ten, aby ženy omylem světla k něčemu nevyužily [protože ohně ani světla Chanukije se nesmí k ničemu používat], a protože ženy mají větší sklon se v tomto dopustit chyby, platí zákaz jen pro ně. A druhý je keduša dní Chanuky, protože říkáme Hallel a Chanuka se tak v něčem podobá *chol ha-moed* nebo *roš chodeš*. A době, kdy světla hoří, se keduša dne projevuje nejvíce. A zvyk nepracovat platí jen pro ženy, protože ženy mají zvláštní zásluhu, protože zázrak začal jen díky statečnosti Jehudit a dalších žen.*

A je zvykem zdržet se jen prací zakázaných na *chol ha-moed*, např. praní, žehlení, šití apod., ale vařit a smažit je povoleno. [...]

*Chazal řekli, že ženy jsou povinny čist Megilu [na Purim], vypít čtyři poháry vína [na Pesach] a zapalovat světla na Chanuku [přestože to jsou micvot spojené s časem], protože i „ony byly u toho zázraku“ (Pesachim 108b). Podle Tosfot a mnoha Rišonim je micva hlavně pro muže, ale i ženy jsou povinny, protože i ony byly zachráněny z Egypta, před Hamanem a před Řeky. A podle Rašiho a Rašbama vyplývá jejich povinnost z toho, že v tom zázraku byly *rozhodujícími* účastníky, jak jsme se učili v traktátu Sota (11b), že díky spravedlivým a počestným ženám té generace byli všichni vysvobozeni z Egypta. Protože ženy navzdory všem protizidovským nařízením věřily v H' a podporovaly své muže a rodily děti. A podobně na Purim a na Chanuku, kdy k zázraku došlo prostřednictvím Ester a Jehudit. A z tohoto pohledu je vztah žen k této micvě přednější, a proto jen ony mají zvyk zdržet se práce v době, kdy světla hoří.

[Rav Eliezer Melamed píše podobně i v knize *Tfilat Našim*, v textu (ne)přímo spojeném s Chanukou:

Kapitola 7, 1: Požehnání Tóry - Vztah ženy k Tóře: Tóra náleží celému Izraeli, mužům i ženám stejně. Když v požehnání nad Tórou žehnáme *ašer bachar banu mikol ha-amim*, znamená to, že H' si vybral celý Izrael, muže stejně jako ženy, a jako takovým nám dal Svou Tóru, *natan lanu et torato*. A tak je přijato v tradici, že kdyby byla u Sinaje v okamžiku darování Tóry chyběla jediná služebná, darování Tóry by se kvůli tomu zdrželo. [...]

A přesto jsou ženy zproštěny [pturot] povinnosti Tóru studovat, neboť je řečeno (Dvarim 11, 19): *budete je [slova Tóry] učit své syny, aby o nich mluvili*; a chachamim učili (Kidušin 29b): své syny, a ne své dcery.

Ale co se týče celkového vztahu k Tóře, můžeme na několika místech vidět, že ženy mají přednost. Například: v okamžiku darování Tóry je Mošemu explicitně řečeno, aby se obrátil nejprve k ženám (Šmot 19, 3): *tak pověz domu Jaakovovu, a řekni synům Izraelovým – ko tomar le-vejt ja'akov ve-taged livnej jisrael*. A chazal vysvětlují: dům Jaakovův, to jsou ženy, a těm to pověz (tomar) jemně. A řekni (taged) synům Izraelovým, to jsou muži, kterým řekneš jazykem tvrdým jako zrnka koriandru (*gidim*) o všech trestech, které Tóra ukládá a všechny její zákony. A z toho, že „tak pověz“ je řečeno první, se učíme, že je třeba dbát na pořadí, tj. že ženám to má být řečeno nejdřív (Mechilta, uvádí Raši). [...]

Jsou dvě hlavní podoby vztahu k Tóře. Jedna je studijní, a to je micva pro muže – studovat Tóru. A ta druhá je obecnější, a ta náleží spíše ženám. V každodenním životě je mužská micva studovat Tóru dnem i nocí samozřejmě výraznější, ale dlouhodobě má celkový vztah žen k Tóře a k *emuně* větší vliv. Jak řekli chazal: Slib, který dal Ha-Kadoš-Baruch-Hu ženám, je větší než slib, který dal mužům. A chazal vysvětlují, že ženám se dostalo většího slibu díky tomu, že posílají své syny studovat Tóru, a podporují své muže, aby studovaly v bejt ha-midraši, a radostně na ně čekají, až skončí, a nenaléhají na ně, aby přišli domů dříve (podle Berachot 17a).

Možná právě díky tomu, že ženy nemusí podrobně studovat všechny zákony Tóry, mají lepší možnost zachytit obecné hodnoty Tóry, a díky tomu podporovat své muže a syny, aby Tóru studovaly, a tak zajistit realizaci Tóry v Izraeli. Je samozřejmě jasné, že i muži mají hluboký vztah náležitosti k obecným hodnotám Tóry, protože všechny zákony a jejich detaily o nich stále vypovídají; a na druhou stranu i ženy musí znát základy *emuny* a všechnu praktickou halachu, jak bude vysvětleno v další kapitole [kterou

s pomocí H' přeložíme pro některé z příštích čísel G.Š.]. Ale obecně řečeno, muži jsou spojeni více s detaily zákonů Tóry, zatímco ženy s celkovým projevem Tóry v životě. Ale jen společným úsilím, mužů a žen dohromady, se Tóra projeví v dokonalosti.]

© 5765-8 rav Eliezer Melamed

...ותגיד לבני ישראל

...ve-taged li-vnej jisrael:

BAVA KAMA 30A

Následující pasáž z folia 30a traktátu Bava Kama uvádíme jednak jako doplnění k 18. kapitole Mesilat Ješarim a úvod k dlouhé kapitole 19., které pojednávají o *midat ha-chasidut*, jednak jako další příspěvek k přemýšlení o tom, co je to vlastně Chanuka.

MIŠNA: KDYŽ NĚKDO VYLÍJE VODU VE VEŘEJNÉM PROSTORU A NĚKOMU JINÉMU JE NA NÍ ZPŮSOBENA ŠKODA, JE POVINEN [CHAJAV] MU ŠKODU ZAPLATIT. KDYŽ NĚKDO UKRYJE TRNY NEBO STŘEP, A KDYŽ NĚKDO OHRADÍ SVOU OHRADU TRNÍM, A OHRADA, KTERÁ SPADLA DO VEŘEJNÉHO PROSTORU, A JINÝM LIDEM JE TÍM ZPŮSOBENA ŠKODA, JE POVINEN [CHAJAV] JIM JEJICH ŠKODU ZAPLATIT.

GEMARA: [...] **KDYŽ NĚKDO UKRYJE TRNY NEBO STŘEP** A KDYŽ NĚKDO OHRADÍ SVOU OHRADU TRNÍM **atd.:** Rabi Jochanan řekl: tuto mišnu učili jen pro případ, že ten, kdo ohradu ohradil trnám, **nechal trní přesahovat do veřejného prostoru. Ale kdo trní stáhne do svého prostoru, je zproštěn (PATUR)** povinnosti škodu zaplatit. Gemara se ptá: **Maj ta'ama, z jakého důvodu je patur?** Rav Acha, syn rava Iky, řekl: **protože lidé se obvykle neotírají o zdi, kolem kterých chodí ve veřejném prostoru; a pokud se o zed' (o trnitý plot) někdo přesto oře, může za škodu on sám nebo nějaká další neobvyklá okolnost, ale nikoliv majitel plotu. Tanu rabanan, chachamim učili v barajtě: Když někdo ukryje své trny nebo své střepy do skuliny ve zdi druhého člověka, a přijde majitel zdi, svou zed' zbourá a ona spadne do veřejného prostoru, a střepy nebo trny způsobí škodu, je ukrývající (tj. majitel střepů) chajav. Řekl rabi Jochanan: tuto barajtu učili jen pro případ narušené zdi (je-li zed' narušená, ukrývajícího mělo**

napadnout (*hava lej la-asokej a-da'atej*), že taková zed' bude zřejmě v blízké době zbourána; to, že ho to nenapadlo, je jen jeho vina, a proto je *chajav*); **ale v případě zdravé zdi je chajav majitel zdi. Ravina řekl: To znamená, že když někdo zakryje „svou jámu“** (tzn. jámu*, kterou vykopal ve veřejném prostoru; i když jáma není jeho vlastnictvím, nazývá se „jeho jámou“ protože on je jejím původcem a on je odpovědný za případné škody) **vědrem (nebo jiným krytem) druhého člověka, a majitel vědra přijde a vědro si odnese, je chajav majitel jámy. Gemara na to namítá: Pšita, samozřejmě!** To přece ani není potřeba říkat! A na svou námitku odpovídá: Je to potřeba, protože kdyby to Ravina neřekl, **mahu d-tejma, byl by sis mohl říct, že ty dva případy se od sebe liší: tam, v případě zdi, je majitel zdi patur, protože o střepu nevěděl, a nemohl jeho majiteli říct, aby si ho zase vzal, a že tady, v případě jámy, je majitel vědra chajav, protože o jámě věděl. Ka-mašma-lan, proto nám Ravina říká, že i tady je majitel vědra patur. - Tanu rabanan: chasidim rišonim, první chasidé** ukrývali své trní a své střepy ve svých polích do hloubky alespoň tří dlaní (asi 25cm), tj. tak hluboko, aby je nevyoral pluh. Rav Šešet je (trní apod.) házel do pece, Rava je házel do řeky Diglat (Tigris, hebr. Chidekel). -- Rav Jehuda řekl: man de-ba'ej lehevej chasida, lekajem milej de-nezikin, KDO CHCE BÝT SKUTEČNĚ ZBOŽNÝM ČLOVĚKEM (chasid, aram. chasida), AŽ REALIZUJE SLOVA, která se učíme ZE sederu „NEZIKIN“***. Rava (a podle jiných verzí: Ravina) řekl: (kdo chce být chasid, ať realizuje) slova z traktátu Pirkej Avot; a jiní uvádějí, že řekl: slova z traktátu Berachot (požehnání, tfila, apod.).**

* „Jáma“ je vedle prostého významu slova i jedna ze čtyř hlavních kategorií škod, do které spadají i střepy a trní; k tomu více viz G.Š. 88 Mišpatim.

** Kdo jsou „první chasidim“? Wikipedia: „Dobyť Perské říše Alexandrem Makedonským způsobilo rozšíření helénistické kultury [k tomu více viz G.Š. 119-121], jejíž vliv silně zapůsobil i na obyvatele Jehudy. Četní představitelé vládnoucí vrstvy, mezi něž patřili i kohanim, velmi rychle přešli

řecké mravy a začali mít stále laxnější přístup k příkazům a zvykům židovského náboženství nebo je dokonce úplně opouštěli. Masy obyčejných lidí, kteří s helénismem nepřišli do tak úzkého kontaktu, jím byli ovlivněni méně, ale i mezi nimi se projevovalo jak značné oslabení vztahu k židovské tradici, tak sklon přejímat cizí vlivy. Tehdejší *chasidim* byli lidé, kteří proti této tendenci bojovali, kteří ze všech sil přilnuli k židovské tradici a ostře vystupovali proti přejímání helénistické kultury. Proto taky byli *chasidim* prvními oběťmi pronásledování v době protizidovských vyhlazovacích nařízení zločinného řeckého krále Antiocha IV. Když potom kohen Matitjahu jako reakci na tato nařízení spustil protiřecké povstání, mnozí *chasidim* se k němu přidali a účastnili se bojů, které nakonec vedly k osvobození Jeruzaléma a k obnovení služby v Chrámě [při kterém došlo k zázraku s lahvičkou oleje]. Když potom Antiochus V. přestal Židy Tóry pronásledovat, a *chasidim* tak viděli, že dosáhli svého cíle, přestali s Chašmonaim (kteří začali časem sami přejímat hodnoty helénismu, protože jejichž hlavním cílem byla jen státní samostatnost, a nikoliv Tóra) dále spolupracovat. [...] *Chasidim* jsou zřejmě duchovními otci „oddělených“ [viz Mesilat Ješarim kap. 13-15; „oddělení“, *prušim*, tzv. Farizejové (slovo, kterému křesťanství stále dává značně pejorativní význam, jeden z pramenů antisemitismu), tj. dnešní rabínský judaismus]. (Přeloženo z hebrejské verze Wikipedie).

***Nezikin - tj. tři *bavot*, „brány“, tři hlavní traktáty sederu *Nezikin*: *Bava Kama*, *Bava Mecia*, *Bava Batra*, do kterých patří mj. zákony o škodách, krádeži, vrácení ztrát, šizení (majetkové i slovní; více viz 11. kapitola Mesilat Ješarim), úroku apod. Podrobněji k *Nezikin* viz G.Š. 88 Mišpatim. --- Komentář NIMUKEJ JOSEF k naší pasáži gemary píše: ...protože *chasid* se nazývá jen ten, kdo činí *lifnim mi-šurat ha-din*, „za linií přísného soudu“ [tzn.: zákon nás neučí ani tak ideál lidského chování, jako spíše meze a pravidla pro případ sporu. Jak vidíme z naší gemary: podle linie soudu stačí střepy nevyhodit do veřejného prostoru. Pokud je volně pohodíme na vlastním poli a někdo se o ně poškodí a žaluje nás u soudu, budeme zřejmě zproštěni povinnosti škodu platit. Ale neznamená to, že jsme jednali úplně čistě. Naproti tomu projevem *midat ha-chasidut* je naložit se střepy tak, aby nezpůsobily žádnou škodu nikomu (třeba je *zahrabat* čtvrt metru pod povrch *vlastního* pozemku) Tedy: *patur* neznamená *cadik*, natožpak *chasid*. A jak píše rav Aviner – H' po nás chce, abychom byli *chasidy!*], ať už se to týká „oddělování se od věcí, které jsou člověku povoleny“ ve vztahu mezi člověkem a Místem [viz začátek 13. kapitoly Mesilat Ješarim], nebo vytváření

co největšího odstupu [od určitých činností a myšlenek], aby se člověk ani v nejmenším nedopustil porušení zákazu krádeže [viz začátek 11. kapitoly MJ] nebo aby nezpůsobil škodu. A i když v ostatních věcech se člověk chová přesně podle [linie] zákona Tóry a nařízení chachamim [a nikoliv „za linií“], nazývá se (podle rabi Jehudy) „chasid“. A Rava (Ravina) soudí, že i když se takový člověk nazývá chasid, úplným chasidem není, dokud není chasidem ve všem. -- Tolik Nimukej Josef a to je i konec poznámek k pasáži z folia 30a z traktátu Bava Kama. CHANUKA SAMEACH!

DALŠÍ VÁLKA?

Rav Šlomo Aviner

(text vyšel původně 18.5.2007 jako reakce na slova premiéra Olmerta, který zmínil možnost vzdát se kvůli uzavření míru se Sýrií Golanských výšin)

Ještě před výstavbou „ochranné zdi“ mi jeden přítel řekl ztrápeně: Jedu teď na dva roky do zahraničí na vzdělávací *šlichut*. Co když tady třeba mezitím budou muset všichni do války, a já si tam budu v klidu sedět? Neboj se, řekl jsem mu, bude ještě dosti válek, až se vrátíš, pro tebe, pro tvoje děti i pro tvoje vnuky. Ty nejsi moc optimista, odpověděl. Ale ano, jsem optimista. Pesimismus, to jsou pogromy a Šoa. Ale v naší situaci je optimismem válka.

Cožpak neexistuje cesta k míru? Válka je přece věc tak těžká a hrozná. Třeba bychom mohli ustoupit požadavkům našich nepřátel, hlavně ať je mír!

To je otázka: Zdalipak ústupky uspiší mír? To je hluboká *machloket* (spor) mezi sociology, kteří zkoumali, proč vlastně mezi národy dochází k válkám. Jsou snad všechny národy tak nechápavé, že ještě nepochopily, že válka plodí zkázu?

První odpověď: Je zcela přirozené, že mezi národy existují spory. I mezi jednotlivci existují třenic. Dva drží plášť, ten říká, patří mi celý, ten říká, patří mi celý. Ten říká, já jsem ho našel, ten říká, já jsem ho našel. A stejně tak dva národy drží území, ten říká, patří mi celý atd., a pokud se mi ho podaří dostat v klidu a míru, tím lépe, a pokud ne, silnější vítězí. Tak to vymezil slavný pruský teoretik války Carl von Clausewitz: třenic, kterou nelze vyřešit mírnými prostředky, řešíme násilím. Válka je pokračováním politiky. Násilí je posledním prostředkem k dosažení žádaného.

Podle této teorie pokud ustoupíme druhé straně nebo pokud se dohodneme na nějakém kompromisu, automaticky bude následovat mír. To mimochodem nabízí zajímavý paradox: kdo je vlastně viníkem války? Útočník, nebo napadený? Útočník nechce válku, nýbrž jen určitý kus půdy, a

souhlas napadeného by byl zabránil válce. A je-li tomu tak, může za válku on, napadený!

Ale existuje další teorie války, která se od předchozí odlišuje nebo ji doplňuje: člověk má útočnou povahu od přírody. Lidé nejsou agresivní v důsledku sporů, nýbrž naopak: kvůli jejich agresivitě vnikají spory, které jsou jen důsledkem agresivních tužeb. Konrad Lorenz velmi dobře prozkoumal útočné složky, které jsou ve zvířeti a v člověku.

Samozřejmě, to jsme věděli i předtím, že v člověku sídlí zvíře člověk. Když byli na zemi dva lidé, vstal jeden z nich a zabil druhého. Nedokázali žít na jedné planetě Zemi společně. To je začátek, který nevěští nic dobrého. Proč Kain zabil svého bratra? *Kain promluvil ke svému bratru Hevelovi... a zabil ho* (Be-Rešit 4, 8). O čem spolu mluvili? Chazal říká: rozdělili si mezi sebou svět, Kain si vzal pozemky a Hevel (Ábel) movitý majetek. Problém se tím ale nevyřešil. Hevel řekl Kainovi: dej mi své oblečení! A Kain řekl Hevelovi: Odlitni ze země! *A ješ omrim*, že každý z nich říkal: na mém pozemku bude postaven Chrám! *A ješ omrim*, že se přeli o sestru... To jsou důvody války: majetek, náboženství a romantika.

Ale už dlouho předtím H' odmítl přijmout Kainovu obětinu. A proč vlastně? H' mu vysvětlil (tamtéž, v. 7): *u vchodu leží hřích* [Raši (ke Kohelet 4, 13 a Joma 20a): od narození je v člověku *jecer ha-ra*, který ho stále nutí hřešit jemu navzdory]. Jsi plný *jecer ha-ra* násilí [násilného pudu], který jsi sice ještě v sobě neobjevil, který v tobě ale je skryt, a ty ho musíš napravit. Tvá obětinu nemá hodnotu, pokud v sobě všechno to násilí necháš. Ale Kain se nenapravil, a jeho násilnictví se nakonec projevilo v záležitostech majetkových, náboženských nebo romantických.

Všechno začíná od zvířete, které je v člověku.

Někdy se ptáme: zdalipak je to pravda, že člověk pochází ze zvířete, jak tvrdí evoluční teorie? Na to lze odpovědět: To nás tak netrápí, jestli člověk pochází ze zvířete; jestli nás něco trápí, tak je to otázka, jestli už dospěl do vývojového stádia člověka! V člověku jsou složky, které má společně se savci, a jiné má zase společně s plazy, které možná jeho zvířecost vyjadřují ještě více.

Mimochodem, jeden myslitel řekl: morálním barometrem národa je jeho chování ve válce. Tam nejsou hranice, vše je povoleno, lze krást, loupit, vraždit a znásilňovat. Jediným národem na světě, který je tak slušný ve válce proti zabijákům, teroristům a zločincům, je *Am Jisrael*. Nemáme útočnické sklony a do

války nechodíme proto, abychom takovým sklonům dávali prostor se vyřádit, nýbrž proto, abychom zajistili svou existenci.

Je-li toto příčina válek, zásadní změna není tak blízko, a zatím se nabízí jen jedna možnost: zastrašit! Nahnat násilnému člověku strach je prospěšné pro vyhrožujícího i pro ohrožovaného. Jen tak přestane. [...]

Nemůžeme se utěšovat klamnými fantaziemi, že mír je za dveřmi. Není nebezpečnější iluze než tato. Je schopná nás přesvědčit třeba o tom, že ženy mohou vstoupit do bojových oddílů, protože my jsme přece armáda mírová, a ne válečná.

Jakýkoli pokus přimět naše nepřátele k opravdovému míru, když přitom postrádají úctu k základním lidským hodnotám i ve vztazích mezi sebou a své děti vychovávají k vraždám a sebevraždám, je jako pokus přesvědčit nacisty, aby nebyli antisemity. Vůči nacistům a jim podobným není prostor pro shovívavost a zdrženlivost, nýbrž jen pro pochopení legitimacy užití síly.

To je cesta, a není zřejmě jiná: zastrašování. Jak říká latinské pořekadlo: *si vis pacem para bellum*, chceš-li mít, chystej válku. Nemáme rádi války, a proto chystáme války. B'CH, CAHAL je k válce připravený. A naši sousedé to určitě vědí, protože od Jomkipurové války nás přestali obtěžovat, B'CH.

Aby přišel skutečný a stálý mír, je potřeba, aby se změnila přirozená povaha člověka. Zatím doufejme, že se nám podaří zabránit válkám tak, že budeme na válku připraveni a že nebudeme ustupovat žádným tlakům, tak, že naši nepřátelé budou vědět, že my se války nebojíme. I král Šlomo měl mocnou armádu, a tak zajistil mír, aniž armádu musel použít. A to přejme i sami sobě.

A určitě nepostavíme mír na lži. Golany jsou naše podle Tanachu, podle historie, podle morálky, podle Balfourovy deklarace i podle prostého selského rozumu – vždyť jsme od Šestidenní války ten kus pouště s nasazením života změnili v Gan Eden.

Nezdáváme to. Lidstvo se jednou pročistí a rafinuje, „svět bude zdokonalen pod vládou Všemohoucího, a národ proti národu nezvedne zbraně, nebudou se učit válce“ – a potom bude skutečný mír.

© 2007 rav Aviner and Machon Meir

THE LAWS OF CHANUKAH

Rabbi Eliezer Melamed

PLACING THE CHANUKIAH

The place that the sages established for performing the mitzvah is the left hand side of the entrance to one's home, on the

outside of the house; the goal is that all passersby see the lights and remember the miracle. This special location applies to a home whose door faces a public thoroughfare. If a person, however, lives on the second storey of an apartment block, though, it is preferable for him to light in the window facing the street.

The Chanukiah must be placed at a height of three to ten handbreaths - between 24 and 80 centimeters off the ground. Why? If the candles are placed any higher, people may think that the candles were lit to light the entry-way to the house. If one places the candles too low, it may seem as if he has placed the candles there only temporarily, and plans to soon move them. Placing them between 24 and 80 centimeters off the ground, however, makes it clear to all who view the Chanukiah that the candles were lit for the purpose of the mitzvah and to publicize the miracle.

This is all the preferred way to perform the mitzvah, but if one unwittingly placed the candles either lower than 24 or higher than 80 centimeters, he has still fulfilled the mitzvah.

There are some instances in which it is preferable to place the Chanukiah higher than 80 centimeters; for instance, if a person does not have the proper glass case that would allow him to place his Chanukiah outside, a situation in which, if he places it less than 80 centimeters from the ground inside the house, only family members inside the home will see the candles. If he places them on the window ledge, however, the miracle will be publicized to all passersby. In this case, it is advisable to place the candles on the window ledge so that both family members and passersby may see them.

LIGHTING TIMES

The candles must be lit towards evening, at a time when their light will be physically visible, and at a time when people are returning home from work. The Rishonim disagree, however, about what time - exactly - they must be lit. According to Rabbenu Nissim and Rashbah, the candles should be lit at sunset, since, at that time, most people are still on the streets. This, despite the fact that darkness has not completely set in by then, and the light of the candles is less distinct. Nevertheless, more people will see the lights at that hour. Many Ashkenazic Jews follow this custom.

According to the opinion of the Rosh and Shulchan Aruch, however, the candles should be lit about a quarter hour later, when the stars come out. Only at that time - complete darkness - are the candles clearly recognizable to passersby. Sephardic and some Ashkenazic Jews (who pray out of "Sephard" prayer books) follow this custom.

The above times are preferable, but after the fact, not mandatory. This means that it is permissible to light the candles all night long - until sunrise - if one did not light them earlier. Such is the case nowadays, since sleeping customs have changed, and many people are still up quite late at night; numerous people now go to bed only around midnight. Therefore, these days, if it is really necessary one may delay lighting the candles - on condition that people remain awake to see them.

As long as people are still out on the streets or family members are still up, the candles can be lit with a blessing. At a later time, however - when people are not out on the streets and family members are sleeping - one may light, but without reciting a blessing; only in a case of real need may one delay lighting. In this case, he should light without a blessing.

It's important to note that the candles must be long enough - or there must be oil enough in the cups - to burn for at least a half hour. Thus - if one uses very thin candles - or if less insufficient oil is placed in the Chanukiah's cups, the mitzvah has not been fulfilled.

Consider the following case: A person did in fact insert enough oil to last a half hour, and placed the Chanukiah in a spot not exposed to the wind. Despite this, the lights were quickly extinguished by the wind. The ruling: Even though the candles did not remain lit for a half hour, he has fulfilled his mitzvah. This is because the basic mitzvah is performed at the moment of lighting. In the above situation, there is thus no need to re-light the candles. One who wishes to be stringent may, though, re-light them in order to publicize the miracle. One should not say a new blessing upon re-lighting the candles.

THE SHAMASH

In addition to the increasing number of candles lit each night, an additional candle, called the "Shamash," is lit each night. The reason for this is that we may not benefit from the light of the Chanukah candles; we may only observe them to remember the miracle. One must not therefore, for example, read a book by the light of the candles. Someone who makes use of the candles' light is belittling the mitzvah. Thus, a "Shamash" must be lit, so that any activity that takes place near the candles may be considered as if it is not being done "by the light of" the Chanukah candles.

Even in a case where the candles are lit in a well-lit room, a Shamash should still be lit, to stress the difference between the candles whose light we are forbidden to use and those that we are permitted to use. In order not to err regarding the number of candles, however, we distance the Shamash from the other candles somewhat or alternatively place the Shamash at a higher level than the rest of the candles.

LIGHTING IN PUBLIC PLACES

Candles need not only be lit in private homes; it has also become customary to light them in public places in order to publicize the miracle of the victory of the Jewish spirit over Hellenistic culture - the victory of the eternal light of Torah over the "dark" Greek culture.

It is therefore customary to light Chanukah candles in synagogues. This is even classified as a mitzvah, and the blessings must be recited when lighting in the Beit Knesset; on the first night, the Shehecheyanu blessing is also recited. One who has lit on behalf of the synagogue has not fulfilled his personal obligation to light at home, and he still therefore must light Chanukah candles at home with a blessing.

It is customary to light the candles in the synagogue between Mincha and Ma'ariv prayers. The Acharonim (later authorities)

are divided on the issue of whether it is permissible to light in the synagogue even when there is no quorum of ten men on hand at the time. According to the Mishna Berurah, even if there are not ten men present, the candles should be lit with a blessing; after all, he reasons, a quorum will eventually arrive for the Ma'ariv prayer, and those people will see the candles. The other position maintains that the candles should in fact be lit even if there is no quorum, but without a blessing. Clearly, the condition of having ten men present only applies when lighting in synagogue, and not when lighting at home.

It is also fitting to light Chanukah candles in any place where a large group of people are gathered - at a Bar Mitzvah, or wedding, for instance. Nevertheless, it is unclear whether the blessings should be recited in this case or not. Some say that since more than ten people are viewing the candles, the gathering is considered similar to the case of a synagogue, and blessings should be recited; others argue that the blessings were only established for lighting at home or at a synagogue. At any rate, it seems proper that if wedding guests, for instance, pray Ma'ariv prior to the meal, blessings may be recited. Some scholars have suggested that the matter can be solved by having a young child light the candles with a blessing, such that the blessings' recitation can be considered part of the child's Jewish education.

TIMING

It is no coincidence that the festival of Chanukah takes place at a time of year when the nights are the longest. The darkness of the long night is accentuated by the fact that since Chanukah falls out during the week prior to the new moon, no moon lights up the during Chanukah.

And yet, it is at this time, the darkest time of the year, that the Jewish people go outside, candles in hand. This practice perhaps, more eloquently than any other, symbolizes the power of Jewish belief, that even at the "darkest" times - times when giant foreign empires brutally ruled the world, the Jewish people did not give up the light of Torah and eternal Jewish values, and chose to continue to learn and to teach. A little bit of our "light" can chase away much of their "darkness".

© 5768 Rabbi Eliezer Melamed and Yeshiva.org.il

SHABBAT TIMES - PRAHA:

- **Mincha @ kabalat šabat:** 15:46

- **Šachrit:** 9:00

- **Sof zman šma (GR‘A):** 9:45

- **Sof zman tfila:** 10:27

**ŠIJUR ON PARAŠAT ŠAVUA vždy
hodinu před minchou v midraši
(česky/in Czech)**

- **Mincha @ seuda šlišit:** 15:25

- **Ški'a:** 16:03

- **Maariv @ havdala:** 16:55

- **Šabat leaves:** 16:58

olomouc -10, brno - 8, karlovy vary, +6, teplice +3

gut šabes, šabesové čtení, vydává pražský rabinát.
redakce: immanuel cháb
download: www.kehila-olomouc.cz
email: gut.sabes@bluetone.cz